

05 Şubat 2017

Sayın Yalçın KURT
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü

Konu: BODRUM KALESİ hakkında ICOMOS Türkiye ve Europa Nostra Türkiye'nin görüş ve talepleri

Muğla ili Bodrum ilçesi merkezinde bulunan ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kararıyla korunması gerekli Anıt Eser, çevresiyle birlikte I. derece Arkeolojik Sit Alanı olan Bodrum Kalesi ve içinde barındırdığı Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesinin restorasyonu, bazı sergi salonlarının yıkımı, yerine yeni salonların genişleterek inşası konusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından başlatılan projenin çeşitli yönleriyle tartışılması amacıyla 12-13 Aralık 2017 tarihlerinde bir çalıştay düzenlenmiştir. Bodrum Belediyesi, Mimarlar Odası Bodrum Temsilciliği ve Halikarnassos Akademisi Vakfı tarafından düzenlenen Bodrum Kalesi Çalıştayı yerli ve yabancı bilim adamlarının yanısıra Bakanlık yetkilisi, Sn. Bahadır Sabah, Proje müellifi Sn. Umut Bilgiç ve Bodrum halkını temsilen çeşitli kesimlerin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. ICOMOS Türkiye ve Europa Nostra Türkiye temsilcileri de bu çalıştaya katılmışlardır. Önemli bir diyalog ortamı sağlayan Çalıştay'da her kesim görüşlerini dile getirmiş ve önemli konularda uzlaşıya varılarak bir "Sonuç Bildirgesi" yayınlanmıştır.

ICOMOS Türkiye ve Europa Nostra Türkiye, katılımcı süreçlerin çalıştırıldığı bu çabayı son derece değerli bulmakta, varılan önemli sonuçların altını bir kez daha çizerek, bildirmede yeterince açık ifade edilemeyen ve çalıştayda dile getirilen ancak bildirmede yer almayan bazı önemli konuları aşağıda dikkatinize sunmaktadır.

- "Bodrum Kalesi Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon, Teşhir, Tanzim ve Mühendislik Projeleri Yapımı İşii" kapsamında Proje Müellifi Sn. Umut Bilgiç tarafından hazırlanarak Muğla Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kuruluna sunulan Restorasyon Raporu ile ilgili proje paftalarının incelenmesi;
- Çalıştayda dile getirilen görüşlerin değerlendirilmesi sonucunda

ICOMOS Türkiye ve Europa Nostra Türkiye,

1. Hazırlanan projenin kalenin restorasyonuna ve yeni bir sualtı arkeoloji müzesi yapımına ilişkin kısımlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği görüşünü benimsemekte; projenin Kale surları ve Kale yapılarının restorasyonunu içeren kısımlarını son derece olumlu karşılamaktadır; ancak projede önerildiği sekliyle yeni müze binalarını aşağıda ifade edilen nedenlerle uygun bulmamaktadırlar;
2. Çalıştay sonucunda Kale dışında yeni bir arkeoloji müzesi yapılmasının Bodrum'un zengin arkeolojik mirasının korunması, sergilenmesi ve dünyaya tanıtılarak değerlendirilmesi açısından bir zaruret olarak ortaya çıkması; Bakanlığımız temsilcisi Sn. Sabah'ın bu konuda olumlu görüş bildirmesi ve gerekli araştırmaların başlatılacağı sözünü vermesi son derece olumlu ve yerinde bir gelişme olarak değerlendirmektedirler;
3. Bodrum Kalesi dışında yeni bir müze yapımı için mevcut Bodrum Koruma Amaçlı İmar Planında Kumbahçe bölgesinde tapuda Maliye Hazinesine kayıtlı olduğu bilgisi verilen yaklaşık 1.6 Hektar büyüklüğünde bir alanın "Resmi Kurum Alanı (Sualtı Arkeoloji Müzesi)" olarak ayrılmış olduğuna dikkati çeker ve yeni müze için çalışmaların ivedilikle başlatılmasının önemini bir kez daha vurgulamaktadırlar;

4. Bilindiği üzere 658 sayılı ilke kararının 1. maddesi 1. derece arkeolojik sit alanlarına kesin yapı yasağı getirmekte ve istisnai durumları belirlemektedir.¹ Bu kapsamda, ICOMOS Türkiye ve Europa Nostra Türkiye Bodrum Kalesi içinde 1. derece arkeolojik sit alanına yapılması önerilen yeni müze yapısının 658 sayılı ilke kararının 1. maddesinin d. bendinde “*ören yerlerinde gezi yolu düzenlemesi, meydan tanzimi, açık otopark, WC, bilet gişesi, bekçi kulübesi gibi ünitelerin koruma kurulundan izin alınarak yapılabileceği*” şeklinde ifade edilen istisna kullanımlar² kapsamında değerlendirilemeyeceği; ayrıca I. ve II. derece arkeolojik sit alanlarındaki ören yerlerinde “*ilgili kazı heyetinin bilimsel görüşleri ve raporları doğrultusunda ve ilgili Koruma Bölge Kurulunun özel izni ile*” sergi mekanları ve diğer hizmet ünitelerinin yapımına olanak tanıyan 714 sayılı ilke kararda belirtilen yapıların büyük arkeolojik alanlarda, bu kazı alanlarından çıkarılan eserlerin *in situ* saklanması ve sergilenmesine yönelik yapılara olanak tanıdığı; ancak bir ortaçağ kalesi olan ve kendisi de halen ayakta, tescilli bir Anıt Eser olan Bodrum Kalesinin ve Kalenin dar orta avlusunun bu kapsamda değerlendirilemeyeceği,³ kaldı ki, 714 sayılı ilke kararının bu tür yeni yapıların ören yerinin “bütünlüğünü” bozmayacak şekilde yapılması gerektiği koşulunu getirdiği; bu kapsamda kalenin orta avlusuna yapılması önerilen yeni müze yapısının ortaçağ kalesinin morfolojisini değiştireceği ve “bütünlüğünü” bozacağı konusundaki görüşlerini tekrar belirtirler;

5. Kale içinde yapılması önerilen yeni müzenin Bodrum’un zengin sualtı ve kara arkeolojisi mirasının sergilenmesi açısından da yetersiz olacağı ve Kale içinde yapılması önerilen bu yeni müzenin gelişme ve genişleme imkanı sunmaması bakımından da rasyonel bir yatırım olmayacağı altını çizerek; ayrıca, Çalıştay esnasında turizm sektörü temsilcilerinin ve turist rehberlerinin önemle belirttiği gibi önerilen yeni müze düzenlemesinin kalabalık ve farklı grupların müzeyi gezmesini zorlaştıracığı görüşünün de dikkate alınması gerektiğini vurgulamak isterler;

6. Çalıştay esnasında yerli ve yabancı uzmanlar tarafından çeşitli açılardan sakıncaları ortaya konan ve geleceğin ihtiyaçlarını karşılamakta zaten yetersiz kalacağı ifade edilen öneri yeni müze yapısına ilişkin sorunların Kale dışında yapılacak kapsamlı yeni bir müze ile aşılabileceğini ve dolayısıyla Kale içinde yeni bir müze yapısından vazgeçilmesinin ve öneri projede gerekli revizyonlar yapılarak yeni müze yapılması yönündeki çabaların, Kale dışındaki bir alanda yoğunlaştırılmasının ülkemizin kültür varlıklarının günyüzüne çıkarılması, sergilenmesi, paylaşılması bakımından büyük önem taşıdığını belirtmek isterler;

7. Dünya müzeciliğinde önemli bir yer tutan ve Bodrum Kalesi ile özdeşleşmiş olan Serçe Limanı Cam Batığı ile aralarında Uluburun Batığının da yer aldığı Tunç Çağı Batıklarının gerek bilimsel gerekçeler; gerekse sivil toplumun hassasiyetleri ve talepleri gözetilerek mevcut yerlerinde sergilenmeye devam edeceği bir yaklaşımın benimsenmesinin önem taşıdığını; Serçe Limanı Batığının zaten teknik nedenlerle *in situ* korunmaya devam edilmesi gerektiğini, bu nedenle bu özgün kültür varlığının içinde sergilendiği salonun sıhhileştirilmesi ve/veya yeni bir yapı içine alınması işlemlerinin son derece büyük bir hassasiyetle yapılması gerektiğini; öte yandan Uluburun Batığının da yedi yıl boyunca binlerce dalış yapılarak toplanan bilgiler ve ölçümler ışığında son derece hassas bir biçimde inşa edilmiş bir replika olarak önemli bir belge niteliği taşıdığını, Bodrum su altı

¹ 658 sayılı ilke kararının 1. maddesinde şöyle denmektedir: “**I. Derece Arkeolojik Sit:** Korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır. Bu alanlarda, kesinlikle hiçbir yapılaşmaya izin verilmemesine, imar planlarında aynen korunacak sit alanı olarak belirlenmesine, bilimsel amaçlı kazıların dışında hiçbir kazı yapılamayacağına, ancak...”

² 658 sayılı ilke kararının istisnai durumları belirleyen 1. maddesinin d. bendinde şöyle denmektedir: “**d)** Bu alanlar içerisinde yer alan ören yerlerinde gezi yolu düzenlemesi, meydan tanzimi, açık otopark, WC, bilet gişesi, bekçi kulübesi gibi ünitelerin koruma kurulundan izin alınarak yapılabileceğine,”

³ 714 sayılı ilke kararda şöyle denmektedir: “I. ve II. derece arkeolojik sit alanlarındaki ören yerlerinde açığa çıkarılan taşınır kültür varlıklarının alana yönelik işlevsel ve mekansal bağlarının kurulabilmesine olanak sağlamak üzere mahallinde korunması ve değerlendirilmesine yönelik bilimsel faaliyetler kapsamında; muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, teşhir-tanzim ve tanıtımlarına yönelik Kültür ve Turizm Bakanlığınca ihtiyaç duyulan kapalı ve açık sergi mekanları ile ziyaretçilere hizmet verecek giriş ünitesi (güvenlik odası, bilet gişesi, WC vb.), açık otopark ve mobil satış üniteleri düzenlemelerinin varsa kazı heyetinin bilimsel görüşleri ve raporları doğrultusunda tespit edilen, yerleşmelerin bütünlüğünü bozmayan alanlarda ilgili Koruma Bölge Kurulunun özel izni ile yapılabileceğine,”

müzesinin sembolü olarak görülen bu eserin de yerel hassasiyetler gözetilerek yerinde korunmasının önemli olduğunu vurgularlar;

8. Kalede yapılacak restorasyonun bir “**yönetim planı**” dahilinde ele alınmasının ve restorasyon işlerinin etaplanarak sürdürülmesinin gerekliliğine hem restorasyonun daha sağlıklı bir biçimde sürdürülmesi, hem de Kale içindeki mevcut eserlerin restorasyon uygulamaları esnasında zarar görmeyecek şekilde saklanması, depolanması ve güvenliğinin sağlanması açısından elzem olduğu görüşünü bildirir; bu bağlamda, Çalıştay Bildirgesinde de belirtildiği gibi Bodrum Kalesindeki sürecin bağımsız uzmanlardan oluşan bir heyet tarafından izlenmesinin önemini vurgularlar;

9. Böyle bir “yönetim planı”nın hazırlanmasının aynı zamanda Bodrum Kalesi ve Sualtı Arkeoloji Müzesi’nin restorasyon süreci boyunca kamuya ve ziyaretçilere tamamen kapalı kalmamasını ve dolayısıyla Bodrumluların temel geçim kaynağı olan turizm aktivitesinin sürekliliğinin sağlanması açısından da son derece yararlı olacağına işaret ederler;

10. Bodrum Kalesi için bilimsel yaklaşımla ve tüm tarafların katkısıyla gerçekleştirilen ve uzlaşmaya dayalı bir Sonuç Bildirgesi ile tamamlanan Bodrum Kalesi Çalıştayı’nın deneyim ve kazanımlarından yola çıkarak; ülkemizde kent tarihi ve kamusal önemi ile birlikte kentliler ve kentsel bellek açısından önemli yapı ve alanlara özel projelendirme ve uygulama süreçleri ile bunların planlanması aşamalarında, bilimsel bir yaklaşımla ve birlikte karar üretmeye olanak sağlamak üzere; karar vericiler, hak sahipleri, uzmanlar, sivil toplum örgütlerini ve özellikle yerel halk ve yararlanıcıları da içeren, katılımcı ve şeffaf süreçlerin şartname hazırlık aşamasından itibaren işletilmesinin çok önemli olduğunu vurgulayarak;

11. Bu konudaki en üst yetkili merci olan Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca bu tür projelerde tüm süreç boyunca katılımı sağlayacak bir yaklaşımın benimsenmesi ve uygulanmasının sağlanması, bu yaklaşımın örnek oluşturması; bu amaca uygun süreç ve usulleri mevzuatla destekleyerek, bu deneyimin kazanımlarının ülkemizdeki kültür varlıklarının korunması ile ilgili konularda toplumun katılım ve katkısının sağlanmasını talep ederler;

Saygılarımızla

ICOMOS – Türkiye
Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
Türkiye Milli Komitesi

icomosturkiye@gmail.com
<http://www.icomos.org.tr/>

Europa Nostra Türkiye
Bizim Avrupa Derneği

info@europanostra.org.tr
<http://europanostra.org.tr/>